

Скрипта за казнено право – применета програма

д-р Олга Кошевалиска

Contents

ПРВ ДЕЛ	3
КРИВИЧНО ДЕЛО.....	3
Кривично дело	3
Дело од мало значење	8
Нужна одбрана	9
Крајна нужда	14
Подготвување и обид за казнено дело	18
Стек на кривични дела	25
Продолжено кривично дело	29
Начин на извршување на кривичното дело.....	31
Време на извршување на кривичното дело и важење на македонското казнено законодавство според времето на извршување на кривичното дело	33
Место на извршување на кривичното дело и важење на казненото законодавство според местото на извршување на казненото дело	34
ВТОР ДЕЛ.....	40
КРИВИЧНА ОДГОВОРНОСТ	40
Кривична одговорност	40
Умисла.....	44
Небрежност.....	47
Заблуда	50
Учество на повеќе лица во извршувањето на кривично дело	54
Соизвршителство и соучесништво	54
Поттикнување	54
Помагање.....	55

ПРВ ДЕЛ

КРИВИЧНО ДЕЛО

Кривично дело

ЗАКОНСКИ ОДРЕДБИ

Кривично дело

Член 7

Кривично дело е противправно дело што со закон е определено како кривично дело и чии обележја се определени со закон.

ТЕОРЕТСКИ КОНЦЕПТ

Материјална дефиниција: Законодавецот прогласува одредено поведение за казнено дело затоа што е општествено опасно поведение на човекот.

Елементи на кривичното дело:

а) дејствие (поведение) - материјален / реален елемент

б) предвиденост во законот - формален елемент, законско битие на делото

в) противправност - однос помеѓу конкретното дејствие и законскиот тип на казненото дело

г) вина - субјективна одговорност на сторителот

д) казнивост – санкција која се изрекува за сторено кривично дело

- Објект на заштита и објект дејствие

Објект на заштита е доброто, интересот или односот што се напаѓа со кривичното дело.

Објект на дејствие е опиплива материјализација на објектот на заштита кон кој е насочено дејствието на извршување на кривичното дело.

Два елемента за утврдување на противправноста:

1 елемент (позитивен) и задолжителен: делото е противправно кога дејствието ги исполнува сите обележја на неговото законско битие.

2 елемент (негативен) и исклучителен: испитување на противправноста *in concreto*, кон него се пристапува само кога има приговор или индиции дека во конкретниот случај има основи за исклучување на противправноста.

Делото е противправно кога е остварено законското битие а во конкретниот случај не дејствува некоја основа за исклучување на противправноста.

- Основи за исклучување на противправноста:

1. Пермисивни норми на самото казнено право (општи и посебни основи)

2. Пермисивни норми во други гранки на правото

Општи основи за исклучување на противправноста се нужната одбрана (чл. 9 КЗМ), крајната нужда (чл.10 КЗМ) и дело од мало значење (чл. 8 КЗМ).

Исклучување на противправноста во посебниот дел на КЗМ:

- Во одредбите на казнените дела од Посебниот дел на КЗМ има специјални пермисивни норми кои под определени услови го исклучуваат неправото на казненото дело

Основи за исклучување на противправноста надвор од КЗМ: Дела извршени во вршењето на службена должност, дело извршено по наредба на претпоставениот (одговара извршителот а претпоставениот одговара како поттикнувач, соизвршител...), дозволен ризик (социјално адекватни дејствија, на пр. спортски игри и сл. каде што има согласност на оштетениот, дела во вршењето на лекарската дејност (ако лекарскиот зафат е извршен со почитување на сите правила и стандарди и не постои лекарска грешка) и дела извршени врз основа на правото на воспитување (родителско право и право на воспитување во образованието).

ПРИМЕРИ – ЗАДАЧИ

1. Определи што е објект на заштита а што објект на дејствие кај следниве кривични дела:

- 1) Убиство;
- 2) Противправно прекинување на бременост;
- 3) Телесна повреда;
- 4) Присилба;
- 5) Мачење и друго сурово, нечовечно или понижувачко постапување и казнување;
- 6) Повреда на тајноста на писма или други пратки;
- 7) Повреда на авторско право и сродни права;
- 8) Поткуп при избори и гласање;
- 9) Злоупотреба на правата од социјално осигурување;
- 10) Повреда на угледот на меѓународна организација;
- 11) Силување;
- 12) Полов напад врз малолетник кој не наполнил 14 години;
- 13) Двобрачност;
- 14) Неплаќање издршка;
- 15) Пренесување заразна болест;
- 16) Неовластено производство и пуштање во промет на наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурсори;
- 17) Загадување на животната средина и природата;
- 18) Кражба;
- 19) Бесправно градење;
- 20) Измама при добивање кредит или друга погодност;
- 21) Правење и внесување на компјутерски вируси;
- 22) Отуѓување на културно наследство од особено значење во државна сопственост;
- 23) Фалсификување пари;

- 24) Изработка и употреба на лажна платежна картичка;
- 25) Предизвикување општа опасност;
- 26) Загрозување на безбедноста на сообраќајот;
- 27) Убиство на претставници од највисоките државни органи;
- 28) Криење и помагање на сторител по извршено кривично дело;
- 29) Несовесна изработка и преземање на воен материјал;
- 30) Злоупотреба на службената положба и овластување;
- 31) Давање поткуп;
- 32) Непријавување кривично дело или сторител;
- 33) Лажно пријавување на кривично дело;
- 34) Компјутерски фалсификат;
- 35) Напад врз службено лице при вршење работи на безбедноста;
- 36) Насилство;
- 37) Тероризам;
- 38) Комар;
- 39) Геноцид;
- 40) Трговија со малолетно лице;
- 41) Злоупотреба на безвизниот режим со државите членки на Европската унија и на Шенгенскиот договор.

2. Лицето А. лажно се преставувало како овластен преставник од Министерството за транспорт и врски, со цел да прибави имотна корист од неколку фирми, која имотна корист му била неопходна за итна хируршка интервенција на неговата ќерка во странство. По завршувањето на операцијата, А. успеал да си ги рефундира парите за операцијата од Фондот за здравствено осигорување. Откако ги добил овие пари веднаш истите им ги

вратил на фирмите од кои што противправно ги добил. Дали станува збор за кривично дело?

3. Со цел да ја „забрза“ смртта на својата тетка и побрзо да го наследи нејзиниот имот, лицето А. долго време планирало начин за да ја убие. Откако ги прибавил потребните лекови кои сериозно ќе ја влошеле нејзината здравствена состојба, старицата го открила и од страв добила инфаркт и починала веднаш без да успее да го пријави својот внук. Дали станува збор за кривично дело?

4. Лицето А. секојдневно на своите другари им кажувал дека има намера да ја претепа својата жена затоа што се сомневал во нејзината верност. Својата намера не ја остварил затоа што неговта сопруга му побарала развод. Дали во овој случај станува збор за кривично дело?

5. Лицето А. употребил лажна јавна исправа - возачка дозвола издадена од С.В.Р. К. во која било впишано лажен податок дека има положено возачки испит од “Ц” категорија. По откривањето на сторителот истиот го положил возачкиот испит во рок од 3 дена. Дали во овој случај станува збор за кривично дело?

6. Лицето А. од преголема жал, не сакајќи повеќе да гледа како неговата жена се мачи, одлучил да ја спаси од болките и да и помогне во нејзиното самоубиство. Таа 20 години боледувала од тешка неизлечива болест, без никакви знаци на оправување, со постојани циклични напади на болка и тресење на целото тело. Истата во повеќе наврати, во моментите на свест, го молела да и помогне затоа што болката што ја чувствувала била натчовечка и не можела веќе психички и физички да ја издржи. А. и помогнал да се самоубие на начин што го прекинал доводот на воздух до неа. Дали во овој случај станува збор за кривично дело?

7. Лицето А. во 9-тата гестациска недела одлучила да ја прекине својата бременост бидејќи нејзиниот вереник ја оставил откако дознал дека детото што таа го носи не е негово. Бременоста

ја прекинала со абортус извршен во болница во градот каде што живеела нејзината тетка, без притоа за тоа да го информира таткото на детето. Дали во конкретниот случај станува збор за кривичното дело противправно прекинување на бременост?

8. Во еден натпревар во бокс, доста поспособниот боксер А. му задал неколку удари во главата на боксерот Б. со што му го скршил носот и му ја пукнал аркадата на левата слепоочница. Дали боксерот А. е одговорен за тешката телесна повреда на боксерот Б.?

9. На светското првенство во бокс во 1997 година, светски познатиот боксер Мајк Тајсон во меч со својот ривал Евандер Холифиелд, го одгриза увото на својот противник. Тајсон прво се обиде да му го одгриза на десното уво на Евандер, за што судијата не ја прекина рундата и таа заврши откако измина времето, по што во наредната рунда Тајсон му го одгриза левото уво. Дали Тајсон е одговорен за телесната повреда која ја нанесе на својот ривал?

Дело од мало значење

ЗАКОНСКИ ОДРЕДБИ

Дело од мало значење

Член 8

(1) Не е кривично дело она дело што, иако содржи обележја на кривично дело, претставува дело од мало значење поради отсуството или незначителноста на штетните последици и нискиот степен на кривична одговорност на сторителот.

(2) Одредбата од став 1 може да се примени на кривично дело за кое е пропишана парична казна или казна затвор до три години.

ТЕОРЕТСКИ КОНЦЕПТ

КУМУЛАТИВНИ ЕЛЕМЕНТИ НА ДЕЛОТО ОД МАЛО ЗАЧЕЊЕ

1. Отсуство или незначителност на штетните последици (го опфаќа и стварното каење и доброволното отстранување на штетната последица)

2. Нискиот степен на казнена одговорност на сторителот

ПРИМЕРИ – ЗАДАЧИ

1. Студент противправно присвоил книга од библиотеката чија вредност била 150 денари. Дали делото е од мало значење?

2. Лицето А. украдо од лицето Б. кутија со цигари „Малборо“ во вредност од 120 денари. Дали во конкретниот случај може да се примени институтот „дело од мало значење“?

3. Лицето А. секојдневно од трафиката пред неговата зграда крадел весник во вредност од 5 денари. Дали во конкретниот случај може да се примени институтот „дело од мало значење“?

Нужна одбрана

ЗАКОНСКИ ОДРЕДБИ

Нужна одбрана

Член 9

(1) Не е кривично дело она дело што е сторено во нужна одбрана.

(2) Нужна е онаа одбрана што е неопходно потребна сторителот да одбие од себе или од друг, истовремен противправен напад.

(3) Сторителот кој ги пречекорил границите на нужната одбрана може да се казни поблаго, а ако пречекорувањето го сторил поради силна раздразнетост или уплав предизвикан со нападот, може и да се ослободи од казна.

ТЕОРЕТСКИ КОНЦЕПТ

Нужната одбрана ја исклучува противправноста. Нужната одбрана се состои од два елемента: НАПАД +ОДБРАНА.

Нападот е противправно дејствие насочено кон загрозување или повреда на некое правно добро. Дејствието треба да ги содржи општите својства на казнено правниот поим за дејствието и може да се појави како непосредно или посредно, активно или пасивно, реално или вербално загрозување или повреда на правното добро.

Нападот треба да е објективно насочен кон загрозување или повреда на кое било правно добро. Нападот е противправен кога за дејствието на напаѓачот не стои никакво правно овластување, засновано врз општ или поединечен правен акт.

Законски услов за постоење на нужна одбрана е истовременоста на нападот. *Нападот треба да биде истовремен, актуелен, или непосредно да претстои, да е започнат, да трае или е привремено да биде прекинат.*

Нападот претстои кога со дејствието на напаѓачот е создадена блиска можност за напад. Нападот е започнат (актуелен) со преземање на дејствието на извршување на она дело со кое се остварува загрозувањето или повредата на правното добро.

Нападот трае за сето време додека се презема дејствието со кое се загрозува или се повредува нападнатото правно добро.

Прекилот на нападот подразбира негово привремено запирање, со интенција на напаѓачот непосредно потоа да го продолжи.

Кога нападот е довршен нема место за нужна одбрана, затоа тоа би значело легализирање на личната одмазда.

Услови:

- Да имаме **напад** врз кое и да е заштитено добро;
- Нападот **да е од човек**;
- Нападот **да е реален, вистински**;
- Нападот **да е противправен** (кога зад дејствието на напаѓачот не стои никакво правно овластување засновано врз општ или поединечен правен акт)

- Нападот **да е актуелен** (истовременост помеѓу нападот и одбраната)

Путативната нужна одбрана преставува замислен, вообразен напад. Истата се решава со примена на одредбата за стварна заблуда за околностите што ја исклучуваат противправноста (чл.16 ст.1 КЗМ)

Одбраната треба да биде неопходно потребна за одбивање на нападот и истата по својот интензитет треба да одговара на интензитетот на нападот. Нападнатиот **нема неограничено право да се брани** на кој и да е начин со кое и да е средство за одбрана. Правото на одбрана **е ограничено** со елементите концентрирани околу нападот и одбраната. Доколку нападнатиот ги пречекори рамките на одбраната тогаш станува збор за пречекорување на нужната одбрана.

Доколку некој провоцирал напад за да се брани наведувајќи друг да го нападне, тогаш во неговата свест има провоцирана одбрана и се казнува ако има умисла. Овој институт е познат како провоцирана нужна одбрана.

Кога одбраната е превземена пред нападот или по неговото престанување тогаш нема нужна одбрана ниту нејзино пречекорување.

ПРИМЕРИ – ЗАДАЧИ

1. Лицето А., додека било на вечера во кафеана, дознало од неговите другари дека неговата сопруга е во љубовна врска со помлад човек – лицето Б. Во моментот кога дознал почнал да вика дека ќе го претепа и ќе му ги искрши сите коски и излетал од кафаната. Стравувајќи по животот на љубовникот, другарите на лицето А. се јавиле телефонски на лицето Б. и го известиле дека лицето А. е на пат накај неговата кука. Б. се сокрил позади оградата на куќата и кога А. поминал покрај оградата тој му излегол одпозади и со неколку удари со метална шипка по главата му нанел тешки телесни повреди – скршеница на черепот,

скршеница на 2 ребра и на десната надколеница. Дали во случајот може да се примени институтот нужна одбрана?

2. Лицето А. со намера да ја присили на обљуба својата долгогодишна колешка отишло кај неа дома на кафе и додека таа го правела кафето тој ја фатил одпозади за вратот лесно соборувајќи ја на подот од кујната, по што почнал да ја расоблекува и бакнува по целото тело. Таа во момент на силна раздразнетост и уплав, очајно барала некој предмет за да се одбрани себеси. Успеала да го докачи кујнискиот нож и да му зададе убод во вратот, кој ја погодил главната артерија и бил фатален за напаѓачот така што смртта настапила за 15 минути. Нападнатата се јавила во Брзата помош но по нивното пристигнување само била констатирана смрт. Дали нападнатата може да се повика на институтот нужна одбрана и дали има пропорционалност меѓу нападаот и одбраната?

3. Една млада жена, враќајќи се дома доцна навечер – 01 часот по полноќ, се упатила кон градскиот парк затоа што тој пат бил пократок до нејзината зграда. Од паркот по неа тргнал постар човек кој ја следел во секој чекор. Кога таа застанала на раскрсницата приметила дека неговата сенка се повеќе и повеќе и се приближува. Таа го забрзала своето одење, по што приметила дека и тој почнал побрзо да оди. Кога влегла во својата зграда, забележела дека и тој влегува во зградата. Почнала нестрпливо да го бара својот клуч во ташната при што успеала да докачи метално пенкало и кога мажот поминувал позади неа таа со силен врисок успеала да го прободи неколу пати во градите и да му нанесе телесни повреди. Потоа се покажало дека мажот кој што таа мислела дека ја следи живее во истата зграда со неа само на наредниот кат, и дека истиот немал никаква намера да ја нападне туку по коинциденција си одел дома во истото време со неа. Дали овде може да се примени институтот нужна одбрана?

4. Сакајќи да му се одмазди за изгубената партија покер, (на која лицето А. изгубило значителна сума пари) и да си ги врати парите, лицето А. го пуштило своето куче, раса „Дога“ накај лицето Б., извикувајќи му на своето куче – „Арон напад“ при што кучето се фрлило накај лицето Б. Б. успеал да го извади својот пиштол од ременот и со неколку истрели го убило кучето. Дали во конкретниот случај може да станува збор за институтот нужна одбрана?

5. Лицето А. со намера да ограби банка, влегло маскирано и со пластичен пиштол (кој бил добро изработен фалсификат и не се познавало дека е лажен) заканувајќи им се на вработените дека ќе пука во нив ако веднаш не ја испразнат касата. Едно лице од обезбедувањето успеало да го извади својот пиштол и му пукало во нозете на лицето А., при што му нанело тешки телесни повреди од кои напаѓачот останал неподвижен до крајот на животот. Дали во овој случај може да се примени институтот нужна одбрана?

6. По повеќератни опоменувања на маалските деца да не влегуваат во дворот на лицето А., и да му ги пустошат овошните дрва кои му биле единствен извор на егзистенција, тој се одлучил да го огради својот двор со жица низ која спровел струја. Поставил неколку знаци дека во оградата има струја и нејзиното допирање може да биде опасно по живот. Во меѓувреме отишол и до родителите на сите деца и ги известил дека во неколку наврати тие му ги кршеле дрвјата и береле овошните плодови, при што побарал да превземат мерки на воспитување и да ги одвикнат нивните деца од таквото хулиганско однесување. Едно од децата, несфакајќи ја опасноста од струјата во оградата, пробало да се прикачи и притоа сериозно настрадало. Дали овде има основа за примена на институтот нужна одбрана?

7. Во доста голема турканица на спортски натпревар, лицето А. успеало да осети дека некој му го вади новчаникот од задниот џеб. Кога се свртел да го фати џебчијата, тој почнал да бега. А

успеал веднаш да го фати и со неколку удари го соборил на земјата при што џебчијата лошо паднал на скалите и се здобил со тешка телесна повреда – фрактура на черепот. Дали во овој случај може да се примени институтот нужна одбрана?

Крајна нужда

ЗАКОНСКИ ОДРЕДБИ

Крајна нужда

Член 10

(1) Не е кривично дело она дело што е сторено во крајна нужда.

(2) Крајна нужда постои кога делото е сторено со цел сторителот да отстрани од себе или од друг, истовремена нескривена опасност што на друг начин не можела да се отстрани, а притоа стореното зло не е поголемо од злото што се заканувало.

(3) Сторителот кој сам предизвикал опасност од небрежност или ги пречекорил границите на крајната нужда, може да се казни поблаго, а ако пречекорувањето е сторено под особено олеснувачки околности – може и да се ослободи од казна.

(4) Нема крајна нужда ако сторителот бил должен да се изложи на опасност.

ТЕОРЕТСКИ КОНЦЕПТ

Неспорното оправдување за исклучување на противправноста во овие случаи е истакнувањето на правното начело на заштита на претежното добро или интерес: помалку вредно добро може да се жртвува за да се спаси повредно добро. Но ова начело не може да послужи како основа на институтот на крајна нужда кога се работи жртвувањето на *еднакво вредно добро*.

Два кумулативни елементи на крајната нужда: ОПАСНОСТ + ОТСТРАНУВАЊЕ НА ОПАСНОСТА.

Опасноста се дефинира како состојба во која постои веројатност што се граничи со сигурност за настанување на повреда на некое заштитено добро. Опасноста може да е предизвикана со дејство на природни сили, со напад на животно или со човеково дејствие (директно и индиректно).

Опасноста мора да биде истовремена, нескривена, вистинска и да биде насочена кон кое било правно заштитено добро.

Отстранување на опасноста е со жртвување туѓо добро. Опасноста треба да биде неотстранлива на друг начин што значи дека жртвувањето на туѓо добро се појавува како неизбежна последица на нејзиното отстранување. Решавачки за постоењето на овој услов се не само видот и интензитетот на опасноста туку и можностите за излез во конкретниот случај. Исто така стореното зло не смее да биде поголемо од злото што се заканувало (начело на сразмерност на загрозеното и повреденото добро).

Во случај на пречекорување на границите на крајната нужда, сторителот што ги пречекорил границите, може да се казни поблаго, а ако пречекорувањето е сторено под особено олеснувачки околности може и да се ослободи од казна (чл. 10 ст.3 КЗМ).

ПРИМЕРИ – ЗАДАЧИ

1. Откако избило пожар во станот на блискиот сосед, лицето А. успеало да влезе во домот на соседот, разбивајќи ја влезната врата, со цел да го изгасне пожарот. А. имал клуч од станот на соседот, кој му бил доверен додека тие се на одмор да го проветрува станот, но во моментот од брзање не можел да се сети каде го ставил клучот. Дали овде има место за примена на институтот крајна нужда?

2. Лицето А. заспало дома со неизгасната цигара при што предизвикало пожар во својот дом. Со цел да го спаси својот дом, со неколку удари со ногата ја скршило вратата од станот на

комшијата за да го земе од кај него противпожарниот апарат. Дали овде станува збор за крајна нужда?

3. На еден спортски натпревар натанала тепачка меѓу навивачите. Полицаецот кој го обезбедувал тој дел од стадионот, се обидел да ги раздели учениците во тепачката при што забележал дека еден од учесниците вади нож и го вперува накај него со намера да го убоди. Во момент на страв тој се сокрива позади еден од присутните навивачи (кој не е учесник во тепачката) и користејќи го неговото тело како штит успеал да се одбрани од нападот. Дали во конкретниот случај станува збор за крајна нужда.

4. Возач на автомобил, откако приметил дека во неговата лента излетува школски автобус, сакајќи да го избегне директниот судир за да не настанат катастрофални последици, свртува надесно и се искачува на тротоарот каде што удира во пешак кој се движел по тротоарот. Пешакот се здобил со тешка телесна повреда – скршеница на бутната коска. Дали овде има место за примена на институтот крајна нужда?

5. Во тешка авионска несреќа која се случила во близина на стрмен планински превој, животот го загубиле 20 луѓе а 8 успеале да го преживеат падот. Едниот од нив бил сериозно повреден, со повеќе отворени фрактури, но сепак бил при свест. По 10 дена од падот, авионот сеуште не бил пронајден поради силното невреме. Осумте преживеани биле преморени, повредени и гладни. Со оглед на тоа дека помош доцнела и потрагата по нив траела подолго од очекуваното, седумината од нив, полесно повредени, ја прифатиле понудата на осмиот патник, да му ги скратат маките и да го лишат од живот за потоа да се хранат од неговото тело. Дали во конкретниот случај станува збор за крајна нужда?

6. На концерт на позната рок ѕвезда кој се одржувал во салата Борис Трајковски, започнал пожар од пиротехниката која ја

користел изведувачот за да го направи својот настап поспектакуларен. Бидејќи пожарот почнал да се шири со преголема брзина, во публиката се створило стампедо и сите лица се упатиле кон влезот одеднаш. Едно лице, стравувајќи за својот живот, мислејќи дека нема да се спаси, туркајчи го останатите (на кои им предизвикал сериозни повреди) успеал да стигне до вратата и да излезе од салата. Како ќе се реши овој случај? Дали овде може да се примени институтот крајна нужда?

Подготвување и обид за казнено дело

ЗАКОНСКИ ОДРЕДБИ

Подготвување

Член 18

(1) Тој што со умисла подготвува извршување на кривично дело, ќе се казни само кога тоа законот изречно го определува.

(2) Подготвувањето на кривично дело може со закон да се определи како посебно кривично дело или со закон може да се пропише казнување за подготвување на определено кривично дело.

(3) Кога законот пропишува казнување за подготвување на определено кривично дело подготвувањето може да се состои во набавување или во приспособување на средства за извршување на кривично дело, во отстранување на пречките за извршување на кривично дело, во договарање, планирање или организирање со други извршители на кривично дело, како и во други дејствија со кои се создаваат услови за непосредно извршување на кривичното дело, а кои не претставуваат дејствие на извршување.

ТЕОРЕТСКИ КОНЦЕПТ

Според законската дефиниција, подготвителни дејствија се умислени дејствија со кои сторителот создава услови со кои го олеснува извршувањето на делото, кои услови претходат на дејствието на извршување на конкретно дело. Овие услови се во непосредна функционална врска со дејствието на извршување на казненото дело.

Во реалноста нема стриктна поделба на претходни дејствија со кои сторителот го олеснува извршувањето на делото и дејствија со кои започнува неговото извршување. Законот како подготвително дејствие го третира само создавањето услови за непосредно извршување на делото. Оттука, како подготвителни дејствија може да се третираат само дејствијата што и во временска и во материјана,

функционална смисла претходат и се непосредно поврзани со дејствието на извршувањето на казненото дело.

Казниви подготвителни дејствија

Според законската одредба за подготвувањето, подготвувањето може со закон да се определи како посебно казнено дело или со закон да се пропише казнување за подготвување определено казнено дело. Разликуваме два вида казнени дела на подготвување: самостојни дела на подготвување (DELICTA SUI GENERIS) и несамостојни дела на подготвување (DELICTA PREPARATA).

Самостојното дело има свое законско битие, што од другите законски битија се разликува единствено по тоа што за дејствија на извршување има типично подготвително дејствие: по својата природа тоа се појавува како претходна фаза за извршување на друго дело што може да стои на истата линија на реализација на умислата сторителот. Но, притоа извршувањето на таквото дело нема за последица гаснење на казнивоста на самостојното дело на подготвување, зашто тоа поседува автономна и доволна количина на криминално неправо што не може да биде консумирана од извршеното дело. Пример е делото на злосторничко здружување.

Несамостојното дело нема автономно законско битие. Тоа има зависен, акцесорен карактер и го губи своето значење на подготвување ако дојде до извршување на главното дело.

Обид

Член 19

(1) Тој што со умисла ќе започне извршување на кривично дело, но нема да го доврши, ќе се казни за обид на кривично дело за кое според закон може да се изрече затвор од пет години или потешка казна, а за обид на друго кривично дело само кога законот изречно пропишува казнување и за обид.

(2) Сторителот ќе се казни за обид во границите на казната пропишана за кривичното дело, а може да се казни и поблаго.

ТЕОРЕТСКИ КОНЦЕПТ

Обидот е започнато но недовршено казнено дело односно умислено започнување на извршување на делото што останало недовршено поради некоја причина независна од волјата на сторителот. Ова е и разликата помеѓу неуспешниот обид и доброволното откажување.

Законската дефиниција на обидот содржи три елементи: умисла за извршување на казненото дело, започнување со извршување на делото и неостварување на неговата последица. **Субјективен елемент** во битието на обидот е умислата за извршување на делото. Сторителот е свесен за сите негови обележја и го сака или се согласува со настанувањето на последицата. Не постои обид ако сторителот нема цврста волја за довршување на делото, ако неговата умисла е ограничена само ако на започнувањето на определено дејствие без јасна свест и волја за неговата последица.

Објективен елемент на несамостојното битие на обидот е започнувањето со извршување на делото. Сторителот започнува со извршување на делото кога го презема дејствието на извршување содржано во неговиот законски опис. Дејствието на извршување може да биде директно и индиректно.

Обидот се казнува како довршено дело кај сите потешки дела, за кои е пропишана казна затвор од пет години или потешка казна, како и за други казнени дела кога законот пропишува казнување и за обид. Како дела за кои е пропишана казна затвор од пет години се сметаат и делата кај кои таквата казна е пропишана како посебен максимум, затоа што во тој случај може да се изрече и таквата максимално пропишана казна. Сторителот се казнува за обид во границите на казната пропишана за казненото дело, а може да се казни и поблаго.

Кај сложените казнени дела обид претставува започнувањето со извршување на првото дејствие, кога тоа според законскиот опис му претходи и е услов за наредното дејствие. Обидот на квалифицираното дело подразбира дека заедно со започнувањето со дејствието на извршување треба да биде остварена и посебната квалификаторна околност на делото. Гарантниот омисивен деликт останува во обид кога гарантот започнал да ја пропушта својата гарантна обврска за спречување на последиците. За почеток на пропуштањето треба да се земе моментот на актуализирање на опасната состојба што ја активира неодложно гарантната обврска.

Неподобен обид

Член 20

Сторителот кој ќе се обиде да изврши кривично дело со неподобно средство или спрема неподобен предмет, може да се ослободи од казна.

ТЕОРЕТСКИ КОНЦЕПТ

За неподобен обид се работи кога сторителот ќе се обиде да изврши кривично дело со неподобно средство или кон неподобен предмет. Неподобниот обид ги содржи следниве елементи: умисла за извршување на делото, започнување со извршување на делото и неподобност на средството со кое се извршува или предметот кон кој се извршува делото. Постојат апсолутно и релативно неподобен обид. Неказнивиот апсолутно неподобен обид би постоел во случај кога ниту сторителот, ниту кој и да е друг на негово место со такви средства или кон таков предмет во никој случај не би можел да го изврши казненото дело. Казнивиот релативно неподобен обид би бил обидот извршен со средства или кон објект кои се начелно подобни, но во конкретниот случај се покажале неподобни.

Доброволно откажување

Член 21

(1) Сторител кој подготвувал или се обидел да изврши кривично дело, но доброволно се откажал од неговото извршување, може да се ослободи од казна.

(2) Сторителот се откажал од подготвувањето на делото кога престанал со натамошното подготвување или го спречил или сериозно настојувал да го спречи започнувањето на извршувањето на кривичното дело.

(3) Во случај на доброволно откажување, сторителот ќе се казни за оние дејствија што претставуваат некое друго самостојно кривично дело.

ТЕОРЕТСКИ КОНЦЕПТ

Сторителот започнал, но се премислил и не го довршил дејството на извршување, така што неговиот натамошен пасивен став во однос на остатокот од дејството резултира со не нанесување на последица. Но КЗМ пропишува дека во случај на доброволно откажување сторителот ќе се казни за оние дејствија што претставуваат некое друго самостојно казнено дело (чл.21ст.3).

Довршување на делото во формална и материјална смисла: Формалниот деликт е довршен со преземањето на дејствието на извршување, а материјалниот со настанување на последицата содржана во неговиот законски опис.

Делотворно каење се дефинира како поведение на сторителот по довршеното дело со кое тој ги отстранува или поправа неговите штетни последици. Доброволното делотворно каење е предвидено како факултативна или облигаторна основа за ослободување од казна во повеќе одредби.

- Кај факултативното ослободување може да се сторителот кој го вратил предметот ја надоместил штетата или на друг начин ги отстранил штетните последици на делото пред да дознае дека е откриен.

- Облигаторното ослободување од казна е предвидено за припадникот на злосторничкото здружение кој ќе го открие здружението пред да стори во негов состав или за него некое од планираните дела; сторителот на делото давање поткуп кој дал или ветил поткуп по барање на службено лице и тоа го пријавил пред да дознае дека делото е откриено и сторителот на делото бунт на лица лишени од слобода кој доброволно ќе се откаже од бунтот пред да се употреби сила или сериозна закана.

ПРИМЕРИ – ЗАДАЧИ

1. Лицето А. решило да ја ограби фабриката во која работи како портир. За таа цел ја оставил задната врата од фирмата отворена за да си го олесни својот пристап и да не го активира алармот кога ќе дојде вечерта да ги одзеде подвижните ствари. Со цел да заштеди во време, подвижните предмети, кои сакал противправно да ги присвои ги оставил непосредно до влезот. Дали овде станува збор за подготвителни дејствија или обид?

2. Лицето А. откако дознало дека неговиот комшија – лицето Б. добил 70.000 денари од спортската обложувалница, решило да го ограби. Со цел да си го олесни слободниот и непречен пристап до неговиот стан, го известил дека мајка му на Б. Била повредена во сообраќајна незгода и била пренесена до ургентниот центар во Скопје. Б. Веднаш тргнал за Скопје. А. отишол кај него дома за да ги украде парите но ја забележал сопругата на Б. во дворот, која порано се вратила од работа. Откако ја видел неа се откажал од својата намера. Дали во конкретниот случај станува збор за подготвување, обид или доброволно откажување?

3. Со намера да го лиши од живот својот партнер во фирмата, и да ги презеде неговите акции во истата, лицето А. порачало во една земјоделска аптека да му направат силен пестицид кој е смртоносен за инсекти но и за луѓето. Откако го земал пестицидот решил секојдневно, во мали колични да му става во утринското

кафе на колегата. Во моментот кога сакал да истури од прашокот во кафето на партнерот бил забележал од еден вработен и на прашањето што прави, кажал дека се збркал и дека по грешка ќе му ставел млеко во прав на партнерот. Истиот ден, пред да успее да ја оствари саканата цел бил откриен од полицијата. Дали во овој случај станува збор за подготвително дејствие или обид?

4. Со намера да ја лиши од живот својата неверна сопруга, лицето А. порачало да му изработат специјален пиштол со пригушувач. Дали овде станува збор за подготвително дејствие или обид?

5. Дваесет и едногодишен студент по неколку рапсравии со својот цимер за постојаните забави во станот, решил да го научи напамет и да му става антибиотик во кафето за да може да спие. За таа цел купил лек „аналгин“ за да го успие цимерот. Секој ден во кафето му ставал по половина апче аналгин. За што станува збор овде: за довршено кривично дело или за неподобен обид?

6. Татко и син се скарале по што таткото јасно изјавил дека има намера да го убие својот син. Ја наполнил пушката и скрил под креветот. Во меѓувреме отишол до продавницата за да купи алкохол и да собере храброст за да го убие сина си. Синот го забележал ова и додека татко му бил во продавницата ја испразнил пушката. Таткото откако се вратил, испил 5 чаши ракија ја зел пушката, отишол на спратот кај синот и се обидел да пука. Дали овде може да се примени институтот неподобен обид?

7. Еден хакер бил најмен од лицето А. да изработи програма со помош на која неовластено ќе може да има пристап до документите кои се зачувуваат на серверот во фирмата каде што работел. Дали во конкретниот станува збор за подготвително дејствие или обид?

8. Неколку другари со намера да вршат кривични дела од областа на имотниот криминалитет се здружиле во посебна група.

Дали станува збор за подготвително дејствие или за довршено кривично дело?

9. Лицето А. со намера да изврши кривично дело ///// до 3 год казна//// ќе се обиде да ////////// но нема да го доврши. Дали станува збор за обид на кривично дело (имајте ја во предвид законскиот минимум кој се однесува на казната во случај на чл.19 ст.1 од КЗ)

10. Мајка на два сина одлучува во својот тестамент целиот имот да му го препише на едниот син а на другиот – лицето А. да му го остави само нужниот дел. Кога ова го дознал синот А. видно растроен, започнал да го планира убиството на својата мајка со цел да и се одмазди. Онечно решил дека најподобен начин за лишувањето од живот е со пуштање на плин во нејзината спална. За таа цел тој набавил плинска боца. Но по неколку дена се предомислил ценејќи дека доколку би бил откриен тогаш треба да лежи долги години затвор за имотно прашање. Дали станува збор за подготвително дејствие, обид или доброволно откажување?

Стек на кривични дела

ЗАКОНСКИ ОДРЕДБИ

Стек на кривични дела

Член 44

(1) Ако сторителот со едно дејствие или со повеќе дејствија сторил повеќе кривични дела за кои истовремено му се суди, судот претходно ќе ги утврди казните за секое од тие дела, па за сите дела ќе изрече единствена казна.

(2) Единствена казна судот ќе изрече според следниве правила ако:

1) за некое кривично дело во стек утврди казна доживотен затвор, ќе ја изрече само таа казна,

2) за кривични дела во стек утврдил казна затвор, единствената казна мора да биде поголема од секоја одделна утврдена казна, но не смее да го достигне збирот на утврдените казни ниту да премине 15 години затвор,

3) за сите кривични дела во стек се пропишани казни затвор до три години, единствената казна не може да биде поголема од осум години затвор,

4) за кривични дела во стек утврдил само парични казни, ќе ја зголеми највисоката утврдена казна, но таа не смее да го премине збирот на утврдените казни ниту 600 дневни глоби, кога паричните казни се утврдени како главни, односно 10.000 евра во денарска противвредност кога се утврдени како споредни казни. Ако за некое кривично дело во стек е утврдена парична казна во дневни глоби, а за друго во паричен износ, паричниот износ се претвора во дневна глоба и единствената казна не смее да го надмине збирот на утврдените дневни глоби ниту 360 дневни глоби,

5) за некои кривични дела во стек утврдил казни затвор, а за други дела парични казни, ќе изрече една казна затвор и една парична казна, според одредбите на точките 2, 3 и 4 од овој став,

6) споредна казна судот ќе изрече ако е утврдена макар и за едно кривично дело во стек, ако утврдил повеќе парични казни, ќе изрече една парична казна според одредбата на точка 4 од овој став и

7) судот за кривични дела во стек утврдил казни затвор и малолетнички затвор, ќе изрече затвор како единствена казна со примена на правилата предвидени во точките 1, 2 и 3 од овој став.

ТЕОРЕТСКИ КОНЦЕПТ

По дефиниција стекот преставува извршување на повеќе кривични дела од страна на еден извршител за кои се уште не е пресудено.

Идеален стек: ако сторителот со едно дејствие сторил повеќе кривични дела за кои истовремено му се суди, судот претходно ќе ги

утврди казните за секое од тие дела, па за сите дела ќе изрече единствена казна.

Разликуваме хомоген и хетероген идеален стек. Кај хомогениот идеален стек со едно дејствие се сторуваат повеќе исти кривични дела. Кај хетероген идеален стек со едно дејствие се сторуваат повеќе различни кривични дела.

Реален стек: Ако сторителот со повеќе дејствија сторил повеќе кривични дела за кои истовремено му се суди, судот претходно ќе ги утврди казните за секое од тие дела, па за сите дела ќе изрече единствена казна.

Разликуваме хомоген и хетероген реален стек. Хомоген реален стек значи дека сторителот со повеќе дејствија сторил повеќе исти кривични дела. Хетероген реален стек – сторителот со повеќе дејствија сторил повеќе различни кривични дела.

Привиден стек: Привиден стек постои кога сторителот со едно или повеќе дејствија остварува законски битија на повеќе кривични дела а всушност постои едно кривично дело. (т.н. стек на закони).

Идеален привиден стек. Специјалитет - две кривични дела се во однос на специјалитет кога едното (посебното) ги содржи сите обележја на другото (општото) а по него се разликува по некое натамошно обележје/а што таа криминална содржина ја опфаќаат од посебен аспект. Супсидијаритет - една законска одредба се применува само во случај кога не постои друга што би доаѓала предвид за пресудување на настанот (ако помагачот се приклучил кон извршување на кривично дело тој ќе биде казнет како соизвршител а не и како помагач – *lex primaria derogat legi subsidiariae*).

ПРИМЕРИ – ЗАДАЧИ

1. Лицето А. во повеќе наврати со употреба на сила и сериозна закана по нејзиниот живот, ја присилувал на обљуба својата вонбрачна другарка. Дали станува збор за стек или продолжено кривично дело?

2. Лицето А. сакало да изврши обљуба врз малолетничката Б. Својата намера не можело да ја оствари иако неколку пати се обидело. Видно револтиран извршил дефлорација на малолетничката со неговите прсти. За каков стек станува збор и на кои кривични дела?

3. Лицето А. сакајќи да му се одмазди на својот братучед заради спор околу потпорен сид помеѓу нивните куќи, фрлило бомба во неговиот двор при што од експлозијата 2 лица се здобиле со тешки телесни повреди, 3 лица со телесна повреда и била предизвикана значителна имотна штета и им била загрозувана сигурноста на повеќе минувачи. За кои кривични дела станува збор и оттука за кој вид на стек станува збор?

4. Лицето А. знаејќи дека во црквата Пресвета Богородица, поповите ги оставаат парите од верниците во дрвен сандак во црквата се одлучило да ја ограби црквата по голем празник кога посетеноста на црквата е значително поголема. Вечерта во 23.30 часот ја разбило вратата која била рачно изработена фреска и како таква имала посебна вредност и влегло во црквата каде што успеало противправно да го присвои и дрвениот сандак со 3450 денари. Дали во конкретниот случај станува збор за едно кривично дело – тешка кражба или за стек на кривични дела: тека кражба и оштетување на туѓи предмети (оштетување на вратата – фреска)?

5. Откако го дознал идентитетот на силувачот на својата ќерка, таткото – лицето А. одлучило да го убие силувачот. Тој на подмолен начин го намамил во темна улица, нудејќи му пари за да стори друго кривично дело и со неколку удари по главата го онесвестил. Потоа го однел дома каде што во знак на симболика му го отсекол пенисот и го оставил да искрвари до смрт. Дали во овој случај има стек (убиство на подмолен и свиреп начин)?

6. Откако извршил тешка кражба во супермаркет, лицето А. сакајќи набрзина да избегне од местото на настанот, за да не биде

фатен, одзема туѓо моторно возило и со истото се одалечува од местото на кражбата. Пред да пристигне во својот стан каде што имал намера да се сокрие со пленот, несакајќи прегазува пешак. За каков стек станува збор во овој случај?

Продолжено кривично дело

ЗАКОНСКИ ОДРЕДБИ

Продолжено кривично дело

Член 45

(1) На сторителот кој со умисла ќе изврши две или повеќе временски поврзани дејствија што претставуваат повеќекратно остварување на исто дело, искористувајќи ист траен однос, исти прилики или други слични околности, судот ќе му изрече единствена казна во границите на казната пропишана за тоа дело.

(2) На сторителот кој под условите од став 1 ќе изврши две или повеќе временски поврзани дејствија што претставуваат остварување на истородни дела, судот ќе му изрече казна во границите на казната пропишана за најтешкото дело.

(3) Ако со дејствијата од ставовите 1 и 2 сторителот како вкупна последица ја оствари последицата на некое потешко кривично дело, ќе се казни со казната пропишана за тоа дело.

(4) Одредбите од ставовите 1 и 2 не се применуваат на дејствијата извршени по подигање на обвинението.

ТЕОРЕТСКИ КОНЦЕПТ

Продолженото кривично дело преставува серија од истовидни дела кои се третираат како едно кривично дело а дејствието на кривичното дело се третира како сукцесивно преземање на истовидни дејствија.

ПРИМЕРИ – ЗАДАЧИ

1. Поштарот на кој му било доверено носењето на пензиите на пензионерите од елитната населба Злокуќани во Скопје, од секој

пензионер, без негова дозвола, од пензијата му „скратувал“ по 10 денари. Вкупно биле 24 пензионери во населбата така што тој секој месец се збогатувал со 240 денари. Ова дејствие го правел 3 месеци така што противправно присвоил 720 денари. Дали станува збор за дело од мало значење, продолжено кривично дело или стек на кривични дела?

2. Лицето А. по 3 пати во неделата, во текот на една година, ја присилувал на обљуба својата сопруга. Таа иако постојано му пружала отпор, тој со присилба и сериозна закана по нејзиниот живот, успеал да ја принуди на полови односи и против нејзината волја. Дали станува збор за кривично дело и дали истото е продолжено?

3. Касиер во спортска обложувалница, искористувајќи ја својата положба, во повеќе наврати од различни добитни ливчиња, на различни добитници „им скратувал“ износ од по 790 денари, оправдувајќи се дека се донесени нови правила и таа сума е фиксен данок кој мора да им биде одбиен на добитниците. Со ова тој му нанел штета на сопственикот на обложувалницата чиј број на клиенти во брзо време се преполовил. Дали станува збор за продолжено кривично дело или нешто друго?

4. Магационер во супермаркет, во различни денови, користејќи исти погодни прилики, во повеќе наврати го „олеснувал“ својот газда за различни продукти. Така, во повеќе наврати противправно вкупно успеал да присвои: 3 пакети тетрапак млеко марка „Бимилк“ во вредност од 142 денари, 2 шишинја зејтин марка „Брилијант“ во вредност од 188 денари, 2 вреќички прашок марка „Дуел“ во вредност од 902 денари, 6 кутии цигари марка „Малборо“ во вредност од 720 денари, 3 влошки со јајца марка „Живино- пром“ во вредност од 481 денар, што се покажало како недостаток на месечниот попис во дуќанот. Дали во конкретниот случај станува збор за продолжено кривично дело?

Начин на извршување на кривичното дело

Начин на извршување кривично дело

Член 29

(1) Кривичното дело може да се изврши со сторување или со несторување.

(2) Кривичното дело може да биде извршено со несторување само кога сторителот го пропуштил сторувањето што бил правно должен да го изврши, а пропуштањето има еднакво значење како предизвикувањето на последицата на делото со сторување.

ТЕОРЕТСКИ КОНЦЕПТ

Она што човекот го манифестира во надворешниот свет а што служи како основа за казнување, го нарекуваме дејствие. Според каузалниот поим на дејствието истото преставува волев акт на човекот манифестиран во надворешниот свет. Разликуваме кривични дела на несторување *delicta ommisiva* и кривични дела на сторување *delicta commisiva*. Сторувањето има три елементи: волја, дејствување и каузалитет. Сторувањето е активно социјално релевантно манифестирање на определен став на сторителот низ телесното движење што е израз на неговата дисјунктивна можност. Несторувањето значи пропуштање на сторување од страна на сторителот кој што правно бил должен да дејствува. Движења кои се исклучени од поимот дејствие се: 1. Социјално ирелевантните дејствија кои остануваат во приватната сфера на човекот; 2. Социјална (не) очекуваност (она што не бил должен да го преземе); 3. Исто така како дејствија не се сметаат и рефлексните движења (кај истите нема волја), инстинктивните движења (вродени диспозиции под влијание на надворешни фактори) и грчења на мускулите (пр. тиковите). Овде се изземени и *vis absoluta* – незапирлива физичка сила (чл.122) и *vis major* – виша сила. Но дејствија преставуваат автоматските движења и импулсивните движења (брзи спонтани реакции), дејствија сторени под *vis compulsiva* и сериозна закана.

ПРИМЕРИ – ЗАДАЧИ

1. Лицето А. било задолжено за чување на немоќното лице – старицата Б. која боледувала од редок вид на мултиплекс склероза и како резултат на болеста била неподвижна). За грижата за неа тој добивал месечен надомест во висина на 30.000 денари од нејзината ќерка од Германија. А. на понуда од својата девојка, која била студентка во Скопје, одлучил да замина на викенд лекомислено сметајќи дека ништо не може да се случи за 3 дена. Бидејќи старицата не можела да се движи, физиолошките потреби ги вршела во креветот. Поради ова истата добила инфекција од опасната бактерија *Eschericia Coli*, која ја искомплицирала здравствената состојба на старицата по што во понеделникот таа добила сепса и починала. за кое кривично дело станува збор и со кое дејствие е предизвикано?

2. Лицето А. нескривено предизвикало тешка сообраќајна незгода во која потешко било повредено лицето Б. Од страв, лицето А. го напуштило местото на несреќата, неукажувајќи му помош на повреденото лице Б. Бидејќи сообраќајката била откриена дури по 6 часа Б. искрварел до смрт. Доколку А. му укажал помош и го однесол Б. до најблиската болница, смртта на Б. со сигурност ќе била избегната. За кои кривични дела станува збор и со кои дејствија биле сторени?

3. Лицето А. намерно пропуштало да го уплаќа секојдневно прометот од својот дуќан во банка. Поради ова УЈП не било во можност правилно да му го пресметаат данокот на А. Дали станува збор за кривично дело и доколку да со какво дејствие истото било остварено?

4. Обидете се да наведете 4 кривични дела кои се сторени со сторување и 4 кривични дела кои се извршени со несторување.

5. Лицето А., сопственик на фирма, имало тик на едното око (повремено намигнувало и ја кривело устата). Во една прилика

излегол на вечера со една од вработените (која не знаела за тикот). Неговата вработена помислила дека има сексуални намери со неа бидејќи постојано и намигал. Од страв да не добие отказ таа стапила во сексуални односи со него. Дали станува збор за кривично дело обљуба со злоупотреба на положбата?

***Време на извршување на кривичното дело и
важење на македонското казнено законодавство
според времето на извршување на кривичното дело***

Време на извршување кривично дело

Член 30

Кривичното дело е сторено во време кога сторителот работел или бил должен да работи, без оглед кога настапила последицата.

Според македонскиот Кривичен законик кривичното дело е сторено во времето кога сторителот го превземал дејствието на извршување или пропуштил да го превземе истото, иако законски бил обврзан на тоа (за кривичните дела извршени со несторување), без оглед кога настапила штетната последица. Услов притоа е да постои причинско последичен однос помеѓу сторувањето односно несторувањето и штетната последица, односно последицата да е резултат на дејствието на сторителот.

Тесно поврзан поим со време на извршување на кривичното дело е временскотовање на КЗ. Под временсковање на казниениот закон се подразбира примена на законот со оглед на времето на извршувањето на казниеното дело. Временски период од моментот на влегувањето во сила на законот до моментот на неговото укинување. Врз сторителот на казниеното дело се применува законот што важел во времето на извршувањето на казниеното дело. Но ако по извршувањето на кривичното дело е изменет законот, ќе се примени оној закон кој е поблаг за сторителот (член 3 од КЗМ)

***Место на извршување на кривичното дело и
важење на казненото законодавство според местото
на извршување на казненото дело***

Место на извршување кривично дело

Член 31

(1) Кривичното дело е извршено како во местото каде што сторителот работел или бил должен да работи, така и во местото каде што настапила последицата.

(2) Подготвувањето и обидот на кривично дело се сметаат за извршени како во местото каде што сторителот работел, така и во местото каде што според неговата умисла последицата требало да настапи или можела да настапи.

(3) Дејствието на соучесникот е извршено како во местото на преземање на дејствието на извршителот или со извршителот, така и во местото каде што соучесникот работел или бил должен да работи.

**Важење на кривичното законодавство за секој кој на
територијата на Република Македонија ќе стори кривично дело**

Член 116

(1) Кривичното законодавство важи за секој кој на територијата на Република Македонија ќе стори кривично дело.

(2) Кривичното законодавство важи и за секој кој ќе стори кривично дело на домашен брод, без оглед каде се наоѓа бродот во времето на извршувањето на делото.

(3) Кривичното законодавство важи и за секој кој ќе стори кривично дело во домашен цивилен воздухоплов додека е во лет или во домашен воен воздухоплов без оглед каде се наоѓал воздухопловот во време на извршувањето на делото.

**Важење на кривичното законодавство за определени
кривични дела извршени во странство**

Член 117

Кривичното законодавство важи за секој кој во странство ќе стори кривично дело од членот 268 на овој законик, ако фалсификувањето се однесува на домашни пари и од членовите 305 до 326, 357 до 359-а и 403 до 422 на овој законик.

**Важење на кривичното законодавство за државјанин на
Република Македонија кој ќе стори кривично дело во странство**

Член 118

Кривичното законодавство важи за државјанин на Република Македонија и кога во странство ќе стори некое кривично дело, освен кривичните дела наведени во член 117, ако се затече на територијата на Република Македонија или биде екстрадиран.

**Важење на кривичното законодавство за странец кој ќе
стори кривично дело во странство**

Член 119

(1) Кривичното законодавство важи и за странец кој надвор од територијата на Република Македонија ќе стори спрема неа или спрема нејзин државјанин кривично дело и кога не се во прашање кривичните дела наведени во член 117, ако се затече на територијата на Република Македонија или биде екстрадиран.

(2) Кривичното законодавство важи и за странец кој спрема странска држава или спрема странец ќе стори во странство кривично дело за кое според тоа законодавство може да се изрече затвор од пет години или потешка казна, кога ќе се затече на територијата на Република Македонија, а не ќе и биде екстрадиран на странската држава. Ако со овој законик не е поинаку определено, судот во таков случај не може да изрече потешка казна од казната што е пропишана со закон на земјата во која е сторено кривичното дело.

ТЕОРЕТСКИ КОНЦЕПТ

Под просторно важење на казнениот закон се подразбира неговата примена со оглед на местото на извршување на казненото дело.

Реален заштитен принцип: Кривичното законодавство важи и за секој кој во странство ќе стори кривично дело од членовите 305 до 326 (дела против државата) или од членот 268 (фалсификување пари), ако се однесува фалсификувањето на домашни пари.

Прифаќањето на овој принцип се објаснува со правото на нужна одбрана на државата, бидејќи истата има право да се брани од дела/о насочени против уставниот поредок, или други интереси на државата независно дали сторителот е македонски државјанин, странски државјанин или лице без државјанство.

Принципот на активен персоналитет (национален принцип): Македонското казнено законодавство важи за државјанин на Република Македонија и кога во странство ќе стори некое казнено дело, освен – делата наведени во чл. 117 (реален принцип), ако се затекне на територијата на Република Македонија или ако биде екстрадиран.

Принцип на пасивен персоналитет: Македонското казнено законодавство важи и за странец кој надвор од територијата на Република Македонија ќе стори кон неа или кон нејзин државјанин, казнено дело и кога не се во прашање делата опфатени со реалниот принцип (чл. 117), ако се затекне на територијата на Република Македонија или ако биде екстрадиран.

Универзален принцип: Казненото законодавство се проширува, односно – важи и за странец кој кон странска држава или кон странец ќе стори во странство казнено дело за кое според тоа законодавство може да се изрече казна затвор од пет години или потешка казна, кога ќе се затече на територијата на Република Македонија, а нема да и биде екстрадиран на странската држава. Ако со КЗМ не е определено поинаку, судот во таков случај не може да

изрече потешка казна од казната пропишано со законот на земјата во која е сторено делото.

Принцип на застапничка јуриздикција: Суштината на овој дополнителен принцип, се состои во откажување од сопствената власт – во корист на остварувањето на репресивната власт на друга држава.

ПРИМЕРИ – ЗАДАЧИ

1. Лицето А. со повеќе убоди од нож во пределот на стомакот го повредило лицето Б. По санирањето на повредите Б. било пуштено на домашно лекување. Два месеци по нападот Б добива сепса и значително му се влошува здравствената состојба по што починува. Сепсата била резултат на несоодветното лекување на убодите од нож. Дали А. е одговорен за смртта на Б. со оглед на фактот дека до сепса немало да дојде ако А. не го избодел Б.?

2. Пратеникот А. на ден 22.09.2012 го навредил својот колега – пратеникот Б. од опозициската партија нарекувајќи го „неписмено магаре и лажго“. Б. поднел приватна кривична тужба за навреда. По поднесувањето на тужбата и по закажувањето на првото рочиште влегуваат во сила измените на КЗ со кои се декриминализираат кривичните дела навреда и клевета. Доколку би биле судија како би постапиле во овој случај?

3. Македонски државјанин патувал со авион на одмор за шпанскиот остров Палма де Мајорка. Летот бил преку шпанската компанија *AirEurope* од Софија до Палма. Кога авионот летал низ италијанскиот воздушен простор, македонскиот државјанин се обидел да го украде пасошот на сопатничка – државјанка на Германија. Германката го приметила и го пријавила на надлежните. Веднаш по слетувањето тој бил уапсен. Каде и по кој закон ќе му биде судено?

4. Македонската државјанка отишла на студиски престој во Јапонија. Таму се запознала со колега од Алжир. По едногодишна

врска одлучиле да стапат во брак и да живеат во Јапонија. По несреќата во Фокушима итно се вратиле во Македонија каде останале да живеат. Меѓутоа по два месеци во Македонија дошла и втората жена на алжирецот, за која македонката не знаела. Таа го пријавила во полицијата за кривично дело двобрачност. Дали на Алжирецот ќе му се суди за кривично дело двобрачност (имајте во предвид дека полигамијата во Алжир е легална).

5. На автопатот Велес – Гевгелија се судриле две возила управувани од странски државјани (едното од српски државјанин а другото од грчки). Во сообраќајката животот го загубил еден грчки државјанин а полесно биле повредени уште двајца грчки и тројца српски државјани. До несреќата дошло затоа што возачот со српско државјанство не се придржувал на поставената патна сигнализација и на место каде што брзината била ограничена на 100 км/ч тој управувал со 140 км/ч. Каде и според кој закон ќе му се суди на сторителот?

6. Тројца македонски студенти заминале на работа во САД. Таму се здружиле со македонски државјани кои имале и американско државјанство. Бидејќи заработката не им одела по предвиденото, бипатридите им понудиле на студентите да „растураат“ екстази на квартот кои што тие го „држеле“ како дилери. По три вечери од „ангажманот“ студентите биле откриени при спроведување на рација. Некако успеале да избегаат и да се вратат во Македонија. Каде и според кој закон ќе им се суди на студентите?

7. Македонски воен воздухоплов летал во словенечкиот воздушен простор. Пред да слетаат во Љубљана, дошло до расправија помеѓу двајца војници при што едниот со кундакот од неговата пушка го удрил својот колега со што му нанел повеќекратна фрактура на вилицата. По слетувањето, словенечките

власти веднаш реагирале. Каде и според кој закон ќе му се суди на војникот?

8. Реши го примерот 5 со измена дека повредата била нанесена по слетувањето на авионот на аеродромот.

ВТОР ДЕЛ

КРИВИЧНА ОДГОВОРНОСТ

Кривична одговорност

Кривична одговорност

Член 11

(1) Кривично е одговорен сторителот кој е пресметлив и што кривичното дело го сторил со умисла или од небрежност и притоа бил свесен или бил должен и можел да биде свесен за забранетоста на делото.

(2) За кривично дело сторено од небрежност, сторителот е кривично одговорен само кога тоа го определува законот.

Пресметливост

Член 12

(1) Не е пресметлив сторителот кој во време на извршувањето на кривичното дело не можел да го сфати значењето на своето дело или не можел да управува со своите постапки поради трајна или привремена душевна болест, привремена душевна растроеност или заостанат душевен развој, или други особено тешки душевни пречки (непресметливост).

(2) Сторителот на кривично дело чија способност да го сфати значењето на своето дело или способноста да управува со своите постапки била битно намалена поради некоја состојба од став 1 може да се казни поблаго (битно намалена пресметливост).

(3) Кривично е одговорен сторителот на кривично дело кој со употреба на алкохол, дроги или на друг начин ќе се доведе во состојба во која не можел да го сфати значењето на своето дело или да управува со своите постапки, ако пред да се доведе во таа состојба, делото било опфатено со неговата умисла или во однос на

кривичното дело кај него постоела небрежност, а законот за такво дело предвидува кривична одговорност и за небрежност.

ТЕОРЕТСКИ КОНЦЕПТ

ПРЕСМЕТЛИВОСТ - СПОСОБНОСТ ЗА ВИНА

Услов за едно лице да биде одговорно за казнено дело е да биде пресметливо односно способно за вина. За секое лице се претпоставува дека е пресметливо односно способно за вина се додека не се утврди спротивното. Според биолошко – психолошкиот концепт е утврдено дека сторителот е непресметлив кога во времето на извршување на казненото дело кај него ќе се утврди постоење на:

1. трајна душевна болест – прогресивно, неповратно и трајно растројство на психичкиот живот (шизофренија, епилепсија, органска психоза...)
2. привремена душевна болест – циклична или повремена излечива болест (манично - депресивна психоза, манијата...)
3. привремена душевна растроеност - поминлива душевна болест предизвикана од ендогени и егзогени фактори (треска, висока температура, сомнамбулизам) и
4. заостанат душевен развој – интелектуална и карактерна заостанатост поради неразвиеноста на централниот нервен систем
5. Други особено тешки душевни пречки

Казнено правно дејство на непресметливоста – ја исклучува вината. Битно намалена пресметливост не ја исклучува вината туку го намалува степенот на вина. Битно намалена пресметливост е факултативна (а не облигаторна) основа за поблаго казнување.(чл. 12 ст. 2 в.в. чл.40 и 41).

Кај намалена пресметливост, пак, сторителот е пресметлив и може да биде прогласен за виновен при што судот ќе констатира

небитно намалена вина и истата ќе ја земе како олеснувачка околност при одмерување на казната.

Особено значајно е и правилото *actio libera in causa* (дејствие слободно во причината) кое преставува исклучок од правилото според кое нема вина за дело сторено во непресметлива состојба што значи се казнува сторителот кој самиот по своја сопствена вина се довел во непресметлива состојба во која го сторил казненото дело. Услови за одговорност при *actio libera in causa* односно за одговорност за скривено доведување на сторителот во непресметлива состојба и извршување на кривично се:

1. Делото да е сторено во непресметлива состојба
2. Самиот да се довел до непресметлива состојба со алкохол, дрога или на друг начин
3. Постоене на субјективна врска меѓу сторителот и делото (за постоење на субјективна врска е потребно сторителот да е пресметлив во времето кога се доведува во состојба на непресметливост
4. Кај сторителот во време на доведување на непресметлива состојба да постои умисла или небрежност во однос на казненото дело

ПРИМЕРИ – ЗАДАЧИ

1. Лицето А. боледувало од епилепсија. За неговата душевна болест му биле препишани апчиња „Фенобарбитон“ во голема доза која морало секојдневно да ја прима. Апчињата му влијаеле на сексуалниот живот, па сакајќи да ја задоволи својата девојка, А. решил една вечер да го преирпне третманот. Во текот на сексуалниот однос А. добива епилептичен напад и ја зема металната столна ламба, која стоела на тоалетната маса до креветот, и ја удира 34 пати девојка си по целото тело, нанесувајќи и неколку фрактури на черепот, скршеници на 3 ребра, фрактура на носот и вилицата, фрактура на левата надлактица и на десната

надколеница, по што девојката умира како резултат на внатрешно крварење. Дали А. е кривично одговорен?

2. Лицето А. боледувало од сомнабулизам па секоја вечер правело „обиколки“ по куќата. Една вечер, успеално во сонот и да излезе надвор од својата куќа, да отиде во дворот на комшијата и да противправно да ја „присвои“ Веспата на синот на комшијата. Полицијата наредниот ден ја нашла пријавента веспа во гаражата на А. Дали А. е кривично одговорен?

3. Регистрираниот пироман А. откако бил пуштен од затвор, каде што „научил“ како душевните болести влијаат на пресметливоста. Тој, лекомисленом одлучил да ја искористи својата болест и на неа да се повика при обид на силување на една девојка. Дали неговата болест е поврзана со ова кривично дело и дали таа влијае на неговата пресметливост?

4. Една од вработените во фирмата како преведувач им била позната на своите колеги како „клептоманка“. Нејзните колеги секогаш ги криеле нивните портмонеа од неа за да не ја провоцираат. Меѓутоа во фирмата, ненајавено, дошла инспекција од УЈП. Инспекторите ги оставиле своите ташни во канцеларијата на директорот и отишле кај книговодителот. Кореспондентката, искористувајќи ја отсутноста на „жртвите“ успеала противправно да присвои 3000 денари. За кое кривично део станува збор и дали вработената е кривично одговорна?

5. Дваесет годишниот А. бил болен од пневмонија. Третиод ден од неговата болест неговата телесна температура достигнала 41,6 степени. Кога во неговата соба влегла медицинската сестра за да му ја промени инфузијата, тој рипнал и крвнички ја нападнал мислејќи дека таа се обидува да го убие. Од нападот сестрата добила потрес на мозокот и пукнатина на десната надлактица. Дали сторителот е кривично одговорен?

6. Сакајќи да ја принуди на обљуба својата шестгодишна симпатија, А. испил 2 апчиња психотрона супстанциија – екстаза и испил 3 чаши коњак. Со ова тој се довел себеси во состојба на непресметливост. Откако ја добил потребната храброст, тој отишол кај неа дома и го извршил делото. Дали сторителот е кривично одговорен?

Умисла

Умисла

Член 13

Кривичното дело е сторено со умисла кога сторителот бил свесен за своето дело и го сакал неговото извршување или кога бил свесен дека поради неговото сторување или несторување може да настапи штетна последица, но се согласил со нејзиното настапување.

ТЕОРЕТСКИ КОНЦЕПТ

- УМИСЛА (dolus)

По дефиниција умислата преставува свесно и волево извршување на кривичното дело. Постојат два вида умисла: директна и евентуална. Заеднички елементи на директната и евентуалната умисла се свеста за делото и волјата за неговото извршување, кај директната умисла определено како сакање на делото, а кај евентуалната како согласување со неговата последица.

Издвојувањето на евентуалната умисла е во функција на разграничување на умислата од небрежноста.

- Директна умисла (dolus directus)

Делото е сторено со директна умисла кога сторителот бил свесен за своето дело и го сакал неговото извршување (чл.13 КЗМ). Директната умисла има две компоненти: интелектуална и волева. Интелектуалната компонента е свест за делото и ги опфаќа сите околности што се појавуваат како обележја на законското битие на конкретното дело. Волевата компонента го одразува сакањето на

делото и се дефинира како субјективна насоченост на дејствието на делото од страна на сторителот кон остварување на забранетата последица. Кај сторителот мора да постои позитивен психолошки однос кон сите обележја на кривичното дело. Нема директна умисла ако сторителот не го насочил дејството кон некоја определена цел.

Евентуална умисла (*dolus eventualis*). Делото е сторено со евентуална умисла кога сторителот бил свесен дека поради неговото сторување или несторување може да настапи штетна последица, но се согласил со нејзиното настапување (чл. 13). Исто и евентуалната умисла има две компоненти: интелектуална и волева. Интелектуалната компонента е свеста за делото која ги опфаќа сите битни обележја на законското битие на делото: дејствието, последицата, причинско последичната врска меѓу нив, начинот на извршување итн. Волевата компонента преставува согласување со последицата при што сторителот не е само што е свесен за можноста од остварување на кривичното дело, туку и се согласува т.е. ја прифаќа таквата можност.

Волевата компонента е клучна за разликување на евентуалната од директната умисла.

Специјални видови на умисла:

- Неопределена, општа умисла (*dolus inderteminatus*) е умисла кај која свеста на сторителот се изразува како глобална претстава за сите или за одделни обележја на законското битие;
- Алтернативна умисла (*dolus alternativus*) - за своја интелектуална компонента ја има свеста дека со дејствието може да предизвика последица врз два или повеќе објекти, а настанувањето врз едниот од нив ги исклучува сите други;
- Предумисла (*dolus praemeditatus*) - умисла оформена пред извршувањето на делото врз база на подолго трајно размислување на сторителот;

- Навратната умисла (*dolus repentinus*) – е умисла создадена миговно, брзо, речиси истовремено со поттикот што ја предизвикал одлуката за извршување на кривичното дело;
- Дополнителна умисла (*dolus subsequens*) – дополнително прифаќање, согласување со последиците на неумисленото дејствие.

Како други, субјективни околности, релевантни за умислената вина ги наведуваме намерата која преставува волја за директна насоченост на дејствието кон остварување на определена цел и побудата или мотивот како внатрешен поттик за донесување одлука односно за формирање умисла за извршување на кривично дело.

ПРИМЕРИ – ЗАДАЧИ

1. Лицето А. долгогодишен пријател на лицето Б, бил во љубовна врска со неговата жена. Откако за ова дознал Б, започнал да планира како да им се одмазди. Откако дознал каде ќе биде нивната наредна средба, решил да отиде и да ги убие но притоа да направи настанот да изгледа како љубоморна расправија која завршила со убиство и самоубиство. Откако го сторил делото бил откриен од полцијата (по парафинската ракавица и честичките барут на неговата облека). За каков вид на кривична одговорност станува збор?

2. Осумнаесет годишниот А. бил син на самохрана мајка која за да го издржува синот спиеала за пари со други мажи. Една вечер, неговиот другар, видно пијан, сакајќи да го изнервира А. му кажал дека мајка му е „курва“. На ова А. го скршил пивското шише и му го забодел во срцето. За кој вид на кривична одговорност станува збор?

3. Во пресметка за крвна одмазда помеѓу две банди, еден од припадниците на „нападнатата“ група успеал да се избега во една зграда. Еден од „напаѓачката“ банда го забележал и тргнал да го гони. Во еден од тесните ходници во зградата имало околу 8 души и

плус нападнатиот кој трчал. Напаѓачот го извадил својот пиштол и почнал да пука по нападнатиот. При ова напаѓачот усмртил едно лице, тешко телесно повредил уште две лица а нападнатиот успеал да му избега. За каков вид на кривична одговорност станува во секое од овие кривични дела?

4. Лицето А., сакајќи да го заплаши својот другар, повремено у праќал текст пораки и маилови дека ќе го убие, дека ќе му ја запали куќата со сите членови во неа, дека ќе му ја силува девојката и слично. А. немал намера да стори ниту едно од овие кривични дела. Дали кај А. има кривична одговорност и доколку има каква кривична одговорност и за кое кривично дело?

5. Познат и доста стручен гинеколог, по работното време, во својата ординација, незаконски и спротивно на правилата од медицинската пракса вршел абортуси. Како резултат на непрописноста на начинот на извршување на абортусот (надвор од операциона сала, без потребните инструменти и сл.) гинекологот го довел во опасност животот на една од своите пациентки при што поради обилно крварење и повреда на матката, таа била пренесена во болница во критична состојба. Од неправилно спроведениот абортус на пациентката морало да и биде отстранета матката. За кој вид на кривична одговорност станува збор и за кои кривични дела?

6. Еден студент по медицина, кој имал само уште еден испит за да дипломира, давал медицинска помош на дел од своите роднини и пријатели. Дали тој е кривично одговорен за кривичното дело надрилекарство?

Небрежност

Небрежност

Член 14

Кривично дело е сторено од небрежност кога сторителот бил свесен дека поради неговото сторување или несторување може да

настапи штетна последица, но лекомислено сметал дека ќе може да ја спречи или дека таа нема да настапи или кога не бил свесен за можноста од настапување на штетна последица, иако според околностите и според своите лични својства бил должен и можел да биде свесен за таа можност.

ТЕОРЕТСКИ КОНЦЕПТ

Свесна небрежност (luxuria)

Свесна небрежност постои во случаите кога кривичното дело е сторено од небрежност а сторителот бил свесен дека поради неговото сторување или несторување може да настапи штетна последица, но лекомислено сметал дека ќе може да ја спречи или дека таа нема да настапи.

Два елементи : Свест за делото и лекомислен однос на последицата. Свеста за делото ја преставува интелектуалната компонента на свесната небрежност (идентична со евентуалната умисла) односно свеста за можноста од настапување на последицата на делото. Лекомислениот однос кон последицата служи за разграничување од евентуалната умисла. На ова прашање добиваме одговор користејќи ја **Франковата формула** односно прашањето – како сторителот би се однесувал кога со сигурност би занел дека последицата ќе настапи?

Несвесна небрежност (negligentia)

Казненото дело е сторено од несвесна небрежност кога сторителот не бил свесен за можноста од настапување на штетна последица, иако според околностите и според своите лични својства бил должен и можел да биде свесен за таа можност. Истата всушност преставува повреда на должното и можното внимание. Несвесната небрежност има два елементи : непостоење на свест и субјективна повреда на должното внимание. Непостоењето на свест за делото значи дека сторителот не е свесен за можноста од настапување на штетната последица (по ова се разликува од свесната небрежност). За

утврдување на втората компонента - субјективна повреда на должното внимание треба да се има во предвид дали еден просечен човек со просечни способности би се однесувал така во исти околности и дали конкретниот сторител со сите негови способности можел да се однесува во согласниот со обврската за должно внимание.

За разграничување на небрежноста од несреќниот случај е потребно да се утврди дали е повредена мерата на објективно должно внимание.

ПРИМЕРИ – ЗАДАЧИ

1. Лицето А. било познат и доста солиден аптекар. На А. му било порачано да направи лек, соодветно на фармацевтските правила, кој лек требало да помогне при дехидратација. Но А. заборавил да стави една од состојките во лекот и ова резултирало со дехидрирање на пациентот што било проследено со посериозни компликации по неговото здравје. Дали А. е одговорен, и доколку да за кое кривично дело и за каков вид на вина станува збор?

2. Двајца другари – А. и Б. требало да се враќаат од Скопје за Штип заедно со возилото на Б. Б. знаел дека на неговото возило, сопирачките не се исправни но лекомислено мислело дека нема да направат проблем. Бидејќи Б. имал пиено, се договориле А. да го управува возилото на Б. На патот Скопје – Велес, во клисурниот предел се случил одрон на карпи. А. управувајќи го возилото пробал да закочи но сопирачките откажале, при што Б. се здобил со сериозни повреди, возилото било целосно уништено а А. имал само мали гребнатини. Решете го примеров од аспект на вина, при што при решавањето земете во предвид дека во еден случај А. знаел за неисправноста на сопирачките и во друг, дека не знаел?

3. Лицето А. купило автомобил марка „Лексус“ во вредност од 80.000 евра. По сите стандарди на пазарот, овој автомоби бил најбезбеден. По изминување на 10.000 км, совесниот сопственик го однел возилото на сервис. Несовесниот автомеханичар не го

проверил соодветно возилото, мислејќи дека на тоа возило ништо не може да му фали. Истата вечер кога бил сервисот, сопственикот на возилото го паркирал своето возило пред куќата на комшијата. Таа вечер возилото се самозапалило и од експлозијата целосно изгорела куќата на комшијата при што во неа настрадал и неподвижниот татко, кој не можеле навреме да го спасат. Дали овде има кривична одговорност, и доколку има каква, кај кој и за кои кривични дела?

4. Дали е можно кривичното дело силување да биде сторено од небрежност?

5. Мајката А. го оставила своето 5 месечно бебе, кај својата склеротична свекрва, да го причува половина час додека таа отиде до аптеката да купи за бебето храна и пелени. Додека била излезна мајката, свекрвата одлучила да го избања бебето. Но поради својата болест таа го заборавила бебето. За среќа мајката се вратила многу брзо и бебето било спасено. Дали во случајот има кривична одговорност и доколку да – каква?

6. Студент, спремајќи испит, одлучил да не спие ноќта пред испитот за да има време да го совлада материјалот. Но тој ќе засpie на книгата со запалена цигара, при што ќе предизвика пожар во кој изгорела покуќнината на газдата на станот. Дали има кривична одговорност и доколку да за кој вид на кривична одговорност станува збор?

Заблуда

Стварна заблуда

Член 16

(1) Не е кривично одговорен сторителот кој во време на извршувањето на кривичното дело не бил свесен за некое негово обележје определено со закон или ако погрешно сметал дека постојат

околности според кои, доколку тие навистина постоеле, тоа дело би било дозволено.

(2) Ако сторителот бил во заблуда поради небрежност, кривично е одговорен за кривичното дело сторено од небрежност кога законот определува кривична одговорност и за такво дело.

ТЕОРЕТСКИ КОНЦЕПТ

Заблудата по дефиниција преставува погрешна претстава на сторителот за определени фактички околности а со тоа и за самото дело, или за оценување на делото од гледна точка на неговата (не) допуштеност.

Релевантна заблуда – стварна заблуда за битието на делото е погрешна претстава на сторителот за некое законско обележје на кривично дело.

Правна заблуда

Член 17

(1) Не е кривично одговорен сторителот на кривично дело кој од оправдани причини не знаел и не можел да знае дека тоа дело е забрането.

(2) Ако сторителот на кривичното дело можел да знае дека делото е забрането, може да се казни поблаго.

ТЕОРЕТСКИ КОНЦЕПТ

Клучен елемент на правната заблуда е свеста за противправноста.

ПРИМЕРИ – ЗАДАЧИ

1. Осумнаесет годишниот А. Стапил во врска со тринаесет годишната Б. По неколку месеци од нивната врска тие стапиле во доброволни сексуални односи. А. незнаел дека половите односи со малолетник кој не наполнил 14 години се кривично дело. Како треба да се реши овој случај?

2. Лицето А. се преселило во Македонија од Тунгузија. Откако ги исполнило условите за добивање на македонско

државјанство, аплицирало за државјанство и истото му било одобрено. Тој се оженил со својата пријателка но по 3 месечен брак, престанале заедно да живеат. По една година тој се оженил со друга жена, без притоа правно да го оконча бракот со првата. Свесен дека е сеуште во брак со првата жена, но мислејќи дека полигамијата е дозволена како во неговата земја, А. бил пријавен од првата жена за двобраност. Дали А. е кривично одговорен?

3. Лицето А. во повеќе наврати ја силувало својата сопруга. Сопругата не сакала доброволно да има сексуални односи со нејзиниот маж, а А. сметал дека штом му е сопруга и се во брак таа е обврзана на тоа. Сопругата го пријавила А. Тој се правдал дека не знаел дека силувањето во брак е кривично дело. Како треба да се реши овој случај?

4. За доста познат и озогласен терорист била распишана меѓународна потерница Полицаецот А., погрешно го препознал терористот во лицето Б. Го замолило Б. да се идентификува на што Б. започнало да бега затоа што мислело дека ќе го уапсат поради неплатените сообраќајни прекршоци. Полицаецот мислејќи дека Б. е терористот, започнал да пука во него и успеал да му нанесе неколку прострелни рани. Како треба да се реши овој случај?

5. Лицето А. (триесет и шест годишен маж) стапило во сексуални односи со лицето Б. (осумнаесет годишна девојка). Откако ова го дознала мајката на Б. го пријавила А. во полицијата затоа што имал сексуални односи со сопствената ќерка. А. не знаел дека Б. му е ќерка, бидејќи нејзината мајка и поранешна девојка не му кажала никогаш дека останала трудна од него и дека му родила ќерка. Како треба да се реши овој случај?

6. Лицето А. (дваесет годишен маж) стапило во сексуални односи со лицето Б. На прашање на А., Б. одговорила дека има осумнаесет години, а всушност имала само дванаесет години. Инаку Б. по својот физички раст и развиеност, како и по облеката и

начинот на однесување наликувала на најмалку осумнаесет годишна девојка. Како треба да се реши овој случај?

Учество на повеќе лица во извршувањето на кривично дело

Соизвршителство и соучесништво

Соизвршителство

Член 22

Ако две или повеќе лица, со учество во дејствие на извршување или со друг особен придонес кон извршувањето на делото, заеднички сторат кривично дело, секое од нив ќе се казни со казната пропишана за тоа дело.

ТЕОРЕТСКИ КОНЦЕПТ

Соучесништвото е умислен придонес во делото што го врши друг. Нема соучесништво без главно дело, што значи – без извршител на казнено дело. Извршителот мора да ги оствари сите објективни и субјекти елементи на законското битие на делото, неговото дејствие да претставува казнено дело и за тоа дело да може да изрече казна или друга санкција. Соучесништвото е проширување на обемот на законското битие, така што неговата казновост го опфаќа не само она што е непосредно посочено во тоа битие, туку и дејствијата на оној што го поттикнува или помага остварувањето на делото.

Поттикнување

Поттикнување

Член 23

(1) Тој што друг со умисла ќе го поттикне да стори кривично дело ќе се казни како да го сторил самиот.

(2) Тој што друг со умисла го поттикнува на извршување кривично дело за кое според законот може да се изречат пет години затвор или потешка казна, а нема да се направи ни обид за дело, ќе се казни како за обид на кривично дело.

ТЕОРЕТСКИ КОНЦЕПТ

Поттикнувањето претставува умислено предизвикување или зацврстување одлука на едно лице да изврши кривично дело. Поттикнувањето може да биде непосредно или посредно а истото така може да биде резултат на заедничка свесна и волева дејност на повеќе лица но и резултат на дејноста на повеќе самостојни поттикнувачи што не знаат еден за друг. Законот не го казнува небрежното поттикнување (иако е можно) зашто тоа би го претставувало проширување на кривичната одговорност преку границите на вистинските потреби. Во случај на не совпаѓање на умислата на поттикнувачот со она што поттикнутиот навистина го сторил, се зборува за ексцес на страната на извршителот.

Помагање

Помагање

Член 24

(1) Тој што на друг со умисла ќе му помогне во извршување на кривично дело ќе се казни како да го сторил самиот, а може да се казни и поблаго.

(2) Како помагање во извршувањето на кривично дело ќе се смета особено: давање совети или упатства како да се изврши кривичното дело, ставање средства за располагање на сторителот за извршување на кривичното дело, отстранување на пречките за извршување на кривичното дело, како и однапред ветено прикривање на кривичното дело на сторителот, на средствата со кои е извршено кривичното дело, на трагите на кривичното дело или на предметите прибавени со кривичното дело.

ТЕОРЕТСКИ КОНЦЕПТ

Помагањето е умислен придонес кон остварување на туѓо кривично дело. Под помагачки се третираат сите дејности на линијата на олеснување, унапредување на туѓото дело. Казниво е само умисленото и само успешното помагање.

Граници на кривичната одговорност и на казнивоста на соучесниците

Член 25

(1) Соизвршителот е кривично одговорен во границите на својата умисла или небрежност, а поттикнувачот и помагачот – во границите на нивната умисла.

(2) Соизвршителот, поттикнувачот или помагачот кој доброволно го спречил или сериозно се обидел да го спречи извршувањето на кривичното дело, може да се ослободи од казна. Тоа важи и во случај на подготвување на кривично дело, без оглед дали со закон е определено како посебно кривично дело или со закон е пропишано казнување за подготвување на определено кривично дело (член 18 став 2).

(3) Личните односи, својства и околности поради кои законот ја исклучува кривичната одговорност или дозволува ослободување од казна, ублажување или поострување на казната, можат да се земат предвид само за оној извршител, соизвршител, поттикнувач или помагач кај кого постојат такви односи, својства и околности.

ПРИМЕРИ – ЗАДАЧИ

1. Четворојца другари се договориле да ограбат банка. Тие помеѓу нив си ги поделиле улогите согласно нивната специјалност. Едниот да го онеспособи алармниот систем, вториот да ја обезбеди шифрата на главниот сеф во банката, третиот успешно да ја отвори вратата и четвртиот да ги чека пред банката со возилото за да ги оддалечи од местото на кривичното дело најбрзо и да не бидат фатени. Како ќе одговара секој од овие сторители?

2. Додека бил на отслужување на воен рок, А. дознал дека неговата девојка го изневерува. По отслужувањето на воениот рок, А. се договорил со тројца од војниците со кои служел, да му помогнат во одмаздата на неговата девојка. Тие ја однеле девојката во едно ненаселено место, каде што А. и двајца од војниците ја

силувале девојката повеќекратно, блудничеле врз неа и се изживувале врз нејзиното тело со отпушоци од цигари, ја кубеле нејзината коса, и ударале шамари и на крај по звршувањето на настанот ја оставиле гола, врзана за дрво. Третиот војник не сакал да има полови односи со неа, бидејќи не му била симпатична но за цело време на настанот тој бил присутен. Таа била откриена по два дена, со нанесени тешки телесни повреди. Од стравот на настанот девојката душевно оболела. Како ќе одговара секој од извршителите?

3. Двајца другари ангажирале таксист да ги однесе до Струмица, за карневалите, да ги развезува низ градот, и секаде каде што ќе му кажат и потоа да ги врати во Берово. Се договориле за цената, и клиентите однапред му ја исплатиле истата. Таксистот ги пренел во Струмица. Дека тие биле на карнавалот тој отишол кај негови роднини. На враќање назад тие му кажале дека имаат уште еден патник со нив, нивна сограѓанка, која била многу пијана и ги замолила да ја вратат во Берово. Таксистот не се противел. Пред да стигнат во Берово, клиентите му кажале на таксистот да ја паркира колата на позатскриено место бидејќи сакале да имаат сексуални односи со девојката. Така и направил. Пред да излезе од колата таксистот погледнал на ретровизорот и приметил дека девојката е многу пијана. Откако едниот полово општел со девојката, излегол од колата и му кажал на таксистот дека доколку сака и тој може да има односи со неа, бидејќи таа била „растурена“ и не одбивала никој. Таксистот прифатил. Потоа се испоставило дека, девојката не била од Берово и дека двајцата другари и дале дрога за силување – Rohypnol. За кои кривични дела и како ќе одговараат овие лица?

4. Лицето А. болно разочаран од одбивањето на љубовната понуда од Ц., кажал на нејзиниот маж, воедно и негов другар – лицето Б., дека жена му го изневерува и дека за ова тој треба смртно да и пресуди. Повеќе време постојано му зборувал за ова,

кажувајќи му погодни начини како да го стори ова без да биде откриен со што конечно ја зацврстил одлуката на Б. да ја лиши од живот својата сопруга. Дали и како за ова треба да одговара А.?

5. Верски фанатик присуствувал на секоја миса во локалниот верски храм. Во еден наврат, верското лице, држејќи миса ќе напомене дека е против прекинувањето на бременоста, и дека тоа е божји грев, и секој кој ќе се осмели на таков чекор, треба да биде казнет од Бога. Фанатикот дознал дека негова блиска братучедка го абортирала својот полд, од здравствени причини. Се најавил на посета кај неа и во момент кога останале сами тој одлучил да и пресуди во име на Бога. Дали верското лице може да одговара како поттикнувач?

6. Лицето А. и лицето Б. биле во долгогодишна врска, спротивно од волјата на таткото на Б. Таткото на Б. не го дозволувал бракот помеѓу нив, и во еден наврат му дал на знаење на А. дека нема да му дозволи да ја омажи неговата ќерка се додека е жив. Сакајќи да му се одмазди на таткото на својата девојка, А. најмил платен убиец и му дал инструкции како, кога и каде да го убие. Убиството било спречено бидејќи за ова дознала ќерката Б. Како ќе одговараат А. и платениот убиец?

7. Чувар во еден магацин приметил како тројца покрупни мажи му се приближуваат, додека тој бил во вечерна патрола околу објектот. Откако тие дошле до него му кажале дека имаат намера да го ограбат магацинот и доколу тој се обиде да ги спречи тогаш ќе му „пресудат“. Плашејќи се за својот живот, чуварот ги оставил да го ограбат магацинот. Дали тој ќе одговара како помагач?

8. Не знаејќи како да го лиши од живот својот долгогодишен конкурент, А. отишол кај неговиот другар Б., кој бил по професија фармацевт, и му побарал да му направи некој лек со кој ќе го усмрти својот ривал а лекот брзо ќе се рагради во неговиот организам така што неговото откривање би било невозможно. Б. му

го наравил лекот на А. и при неговото предавање му појаснил дека тоа што го прави е погрешно, дека секогаш постојат шанси да биде откриен и дека најдобро е да разговара со својот ривал и да најдат заедничко решение за да можат и двајцата да опстанат на пазарот. А. не го послушал и го употребил лекот. Како ќе одговараат А. и Б.?

9. Лицето А., регистриран наркоман, го информирало својот другар Б. дека има намера да ограби аптека. А. побарал од Б. да му дозволи да го сокрие пленот кај него, затоа што полицијата прво ќе затропа на вратата на А., па за да не биде фатен станот на Б., му е единствена шанса. Б. се согласил но му да на знаење дека за 2 дена мора да го испразни станот од украдената стока. Дали Б. може да биде повикан на кривична одговорност?

10. Двајца другари одгледувале марихуана во дворот на дедото на едниот. Откако ја обрале марихуаната, почнале да ја пакуваат во погодни снопчиња, замотани со темен салотејп за да не бидат откриени. Откако им снемало салотејп му звониле на А. да им донесе салотејп, појаснувајќи зошто им треба. Во моментот кога А. дошол во станот да го донесе салотејпот, дошла полиција. Дали А. е кривично одговорен?